

Cours de tibétain - groupe lecture - leçon 29

Le sūtra avec lecture analytique - version complète

༄༅། །རྒྱ་གར་སྐད་དུ། ལྷ་ག་མ་ཉི་མ་རྣམས་ལ་མེད་ཀྱི་ཡུལ། བོད་སྐད་དུ། །བཅོམ་ལྷན་འདས་མ་ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་བྱིན་པའི་སྣང་
 སོ། །བཅོམ་ལྷན་འདས་མ་ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་བྱིན་པ་ལ་སྤྲུག་འཚལ་ལོ། སྤྲུ་བསམ་བརྗོད་མེད་ཤེས་རབ་པ་རོལ་མིན། །མ་
 སྐྱེས་མི་འགགས་ནམ་མཁའ་འོ་ལོ་ཉིད། སོ་སོ་རང་རིག་ཡེ་ཤེས་སྣོད་ཡུལ་བ། །དུས་གསུམ་རྒྱལ་བའི་ཡུམ་
 ལ་སྤྲུག་འཚལ་ལོ། །

[སྤྲུ་ + བསམ་ + བརྗོད་ + མེད་] [ཤེས་རབ་ + པ་རོལ་ + བྱིན།] [[མ་ + སྐྱེས་] [མི་ + འགགས་] [ནམ་
 མཁའ་ + འོ་ + ལོ་ + ཉིད།] [སོ་སོ་ + རང་རིག་ + ཡེ་ཤེས་] [སྣོད་ཡུལ་ + བ།] [[དུས་ + གསུམ་]
 [རྒྱལ་བ་ + འི་ + ཡུམ་] + ལ་ [སྤྲུག་ + འཚལ་ + ལོ།]།

སྤྲུ་བསམ་བརྗོད་མེད་ non-expressible, pensable ou énonçable • ཤེས་རབ་ vertu de sagesse • པ་རོལ་མིན་
 transcendante • མ་སྐྱེས་ non-née • མི་འགགས་ non-limitée • ནམ་མཁའ་ espace • འོ་ལོ་ཉིད་ essence même • སོ་
 སོ་རང་རིག་ཡེ་ཤེས་ sagesse primordiale de sa propre conscience auto-connaissante • བོ་སྣོད་
 d'expérimentation • དུས་གསུམ་ trois temps • རྒྱལ་བའི་ཡུམ་ mère des bouddhas • ལ་ à elle • སྤྲུག་འཚལ་ལོ་
 rendre hommage

འདི་སྐད་བདག་གིས་ཐོས་པ་དུས་གཅིག་ན། བཅོམ་ལྷན་འདས་རྒྱལ་བའི་ཁབ་བྱ་རྗོད་ལུང་བོའི་རི་ལ་དགོ་སྤོང་
 གི་དགོ་འདུན་ཆེན་པོ་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་དགོ་འདུན་ཆེན་པོ་དང་། །ཐབས་ཅིག་ཏུ་བཞུགས་ཏེ།
 དེའི་ཆེ་བཅོམ་ལྷན་འདས་ཐབ་མོ་སྤང་བ་ཞེས་བྱ་བའི་ཆོས་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ཀྱི་ཉིང་དེ་འཛིན་ལ་སྣོམས་པར་བཞུགས་
 སོ། །

[འདི་ + སྐད་] [བདག་ + གིས་] > [ཐོས་པ་] [དུས་ + གཅིག་] + ན། བཅོམ་ལྷན་འདས་ + [རྒྱལ་བོ་ +
 འི་ + ཁབ་] བྱ་རྗོད་ [ལུང་བོ་ + འི་ + རི་] + ལ་ [དགོ་སྤོང་ + གི་ + དགོ་འདུན་ + ཆེན་པོ་] + དང་། {བྱང་
 ཆུབ་སེམས་དཔའ་ + འི་ + [དགོ་འདུན་ + ཆེན་པོ་]} + དང་། [[ཐབས་ + ཅིག་ཏུ་ + བཞུགས་] + ཏེ། [དེ་ +
 འི་ + ཆེ་] བཅོམ་ལྷན་འདས་ { [ཐབ་མོ་ + སྤང་བ་] + { [ཞེས་ + བྱ་བ་] + འི་ + ཆོས་} + ཀྱི་ + [རྣམ་
 གྲངས་ + ཀྱི་ + ཉིང་དེ་འཛིན་]} + ལ་ [སྣོམས་པ་ + ར་ + བཞུགས་ + སོ།]།

དེ་ནས་ ensuite • སངས་རྒྱལ་ Bouddha • གྱི་ génitif • མཐུ་ force, puissante • ས་ part. ergative | ཚེ་དང་ལྡན་པ་ vénérable • ལྷ་རིའི་བུ་ fils de Shari ས་ part. ergative | བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ bodhisattva • སེམས་དཔའ་ཚེན་པོ་ grand bodhisattva • འཕགས་པ་ noble • ལྷན་རས་གཟིགས་དབང་ལྷག་ puissant Tchenrézi • ལ་ part. oblique • འདི་རྒྱུད་ cette parole • ཅེས་ part. discours rapporté • ལྷས་ exprimer, énoncer མོ་ part. finale | རིགས་ཀྱི་བུ་ fils de noble famille | རིགས་ཀྱི་བུ་ fille de noble famille • འམ་ ou • རིགས་ཀྱི་བུ་མོ་ fille de noble famille • གང་ལ་ལ་ qui que ce soit • ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་བྱིན་པ་ vertu de sagesse transcendante • ཟབ་མོ་ profonde • འི་ génitif • ལྷོད་པ་ expérimenter, jouir de • ལྷུད་པར་འདོད་པ་ souhaiter expérimenter ou jouir de (syntagme verbal) • དེས་ cela (agent) • ཇི་ལྟར་ de cette manière • བསྐྱབ་པར་བྱ་ s'entraîner, apprendre |

དེ་རྒྱུད་ཅེས་ལྷས་པ་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཚེན་པོ་འཕགས་པ་སྤྱན་རས་གཟིགས་དབང་ལྷག་གིས་ཚེ་དང་ལྡན་པ་ལྷ་ར་དུ་ཉིའི་བུ་ལ་འདི་རྒྱུད་ཅེས་ལྷས་མོ། ལྷ་རིའི་བུ་རིགས་ཀྱི་བུ་འམ་རིགས་ཀྱི་བུ་མོ་གང་ལ་ལ་ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་བྱིན་པ་ཟབ་མོའི་ལྷོད་པ་སྤྱད་པར་འདོད་པ་དེས་འདི་ལྟར་རྣམ་པར་བཟོ་བར་བྱ་སྟེ། ལུང་པོ་ལྷ་པོ་དེ་དག་ཀྱང་། རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་པར། |ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་བཟོའོ། |

[དེ་ + རྒྱུད་ + ཅེས་] [ལྷས་པ་ + དང་།] [བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་] [སེམས་དཔའ་ + ཚེན་པོ་] [འཕགས་པ་ + སྤྱན་རས་གཟིགས་དབང་ལྷག་] + གིས་ > [ཚེ་དང་ལྡན་པ་] [ལྷ་ར་དུ་ཉིའི་བུ་] < ལ་ [འདི་རྒྱུད་ཅེས་] [ལྷས་ + མོ།] [ལྷ་རིའི་བུ་] [[རིགས་ཀྱི་བུ་+འམ་]] [རིགས་+ཀྱི་བུ་མོ་] [གང་ལ་ལ་] [ཤེས་རབ་+ཀྱི་+པ་རོལ་+ཏུ་+བྱིན་པ་] [ཟབ་མོའི་+ལྷོད་པ་] [སྤྱད་པར་+ར་+འདོད་པ་] དེས་ > [འདི་ལྟར་] [རྣམ་པར་+ར་+བཟོ་བར་+བྱ་] ཟེ། [ལུང་པོ་ + ལྷ་པོ་] [དེ་དག་ + ཀྱང་།] [རང་བཞིན་] གྱིས་ > [སྟོང་པར་] | [ཡང་དག་པར་] [རྗེས་སུ་+བཟོའོ།] |

དེ་ cette རྒྱུད་ parole ཅེས་ dite ལྷས་པ་ énoncée དང་ et | བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ bodhisattva སེམས་དཔའ་ཚེན་པོ་ grand bodhisattva འཕགས་པ་ ārya ལྷན་རས་གཟིགས་ Tchenrézi དབང་ལྷག་ puissant གིས་ qui ཚེ་དང་ལྡན་པ་ vénérable ལྷ་ར་དུ་ཉིའི་བུ་ fils de Shari ལ་ pour, vers, à འདི་རྒྱུད་ཅེས་ cette parole qui a été dite ལྷས་མོ་ a été énoncée | ལྷ་རིའི་བུ་ fils de Shari རིགས་ཀྱི་བུ་འམ་ fils de noble famille, ainsi རིགས་ཀྱི་བུ་མོ་ fille de noble famille གང་ལ་ལ་ qui que ce soit ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་བྱིན་པ་ sagesse transcendante ཟབ་མོའི་ལྷོད་པ་ activité profonde ལྷུད་པར་འདོད་པ་ désirer expérimenter l'activité དེས་ celle-ci qui འདི་ལྟར་ de cette façon རྣམ་པར་ parfaitement བཟོ་བར་བྱ་ faire voir ཟེ། ལུང་པོ་ལྷ་པོ་ les cinq agrégats དེ་དག་ཀྱང་ eux aussi | རང་བཞིན་ naturellement གྱིས་ de cette façon (instrument) སྟོང་པར་ regarder cela | ཡང་དག་པར་ parfaitement རྗེས་སུ་བཟོའོ voir grandement | |

གཟུགས་སྟོང་པའོ། |སྟོང་པ་ཉིད་གཟུགས་སོ། |གཟུགས་ལས་སྟོང་པ་ཉིད་གཞན་མ་ཡིན། |སྟོང་པ་ལས་ཀྱང་གཟུགས་གཞན་མ་ཡིན་ནོ། |དེ་བཞིན་དུ་ཚོར་བ་དང་། འདུ་ཤེས་དང་། འདུ་བྱེད་དང་། རྣམ་པར་ཤེས་པ་རྣམས་སྟོང་པའོ།

[གཟུགས་སྟོང་པ་འོ།] [[སྟོང་པ་ཉིད་] + [གཟུགས་སོ།] [[གཟུགས་ + ལས་] [སྟོང་པ་ཉིད་] + [གཞན་ + མ་+ཡིན།] [[སྟོང་པ་ + ལས་] + ཀྱང་ [[གཟུགས་ + གཞན་ + [མ་+ཡིན་+ནོ།]] | [དེ་བཞིན་ + དུ།

[ཚོར་བ་ + དང་]། [འདུ་ཤེས་ + དང་]། [འདུ་བྱེད་ + དང་]། {[ཚམ་པར་ + ཤེས་པ་] + རྣམས་} [སྣོང་
བ་ལོ།]

གཟུགས་ forme སྣོང་པའོ vide། [སྣོང་པ་ཉིད་ vacuité གཟུགས་སོ་ forme། [གཟུགས་ forme ལས་ à partir སྣོང་པ་ཉིད་
vacuité གཞན་ autre མ་ཡིན་ n'est pas། [སྣོང་པ་ vacuité ལས་ à partir ུང་ aussi གཟུགས་ forme གཞན་ autre མ་
ཡིན་ n'est pas རོ། [དེ་བཞིན་དུ་ de la même manière ཚོར་བ་ sensation དང་ et། འདུ་ཤེས་ perception དང་ et།
འདུ་བྱེད་ notion དང་ et། རྣམ་པར་ཤེས་པ་ conscience རྣམས་ pluriel སྣོང་པའོ vide, vacuité]

ཤུ་རིའི་བྱ་དེ་ལྟར་ཚོས་ཐམས་ཅད་སྣོང་པ་ཉིད་དེ། མཚན་ཉིད་མེད་པ། མ་སྐྱེས་པ། མ་འགགས་པ། ཇི་མ་
མེད་པ། ཇི་མ་དང་བྲལ་བ་མེད་པ། ཇི་བ་མེད་པ། གང་བ་མེད་པའོ། ཤུ་རིའི་བྱ་དེ་ལྟར་བས་ན། སྣོང་པ་
ཉིད་ལ་གཟུགས་མེད། ཚོར་བ་མེད། འདུ་ཤེས་མེད། འདུ་བྱེད་རྣམས་མེད། རྣམ་པར་ཤེས་པ་མེད།
མིག་མེད། རྩ་བ་མེད། ལྗང་མེད། ལྗེ་མེད། ལུས་མེད། ཡིད་མེད། གཟུགས་མེད། སྐྱ་མེད། ཇི་མེད།
རོ་མེད། རེག་བྱ་མེད། ཚོས་མེད་དོ།

[ཤུ་རིའི་ + བྱ་] དེ་ལྟར་ [ཚོས་ + ཐམས་ཅད་] [སྣོང་པ་ + ཉིད་] དེ། [མཚན་ + ཉིད་] [མེད་ + པ།]
[མ་སྐྱེས་+པ།] [མ་འགགས་+པ།] [ཇི་མ་+མེད་པ།] [ཇི་མ་+དང་+བྲལ་བ་+མེད་པ།] [ཇི་བ་+མེད་
པ།] [གང་བ་+མེད་པའོ།] [ཤུ་རིའི་+བྱ་] [དེ་+ལྟར་+བས་+ན།] [སྣོང་པ་ཉིད་] < ལ་ [གཟུགས་+མེད།]
[ཚོར་བ་+མེད།] [འདུ་ཤེས་+མེད།] [འདུ་བྱེད་+རྣམས་+མེད།] [རྣམ་པར་ཤེས་པ་+མེད།] [མིག་+མེད།]
[རྩ་བ་+མེད།] [ལྗང་+མེད།] [ལྗེ་+མེད།] [ལུས་+མེད།] [ཡིད་+མེད།] [གཟུགས་+མེད།] [སྐྱ་+མེད།]
[ཇི་+མེད།] [རོ་+མེད།] [རེག་བྱ་+མེད།] [ཚོས་+མེད་+དོ།]

ཤུ་རིའི་བྱ་ fils de Shari, Śāradvatīputra དེ་ལྟར་ ainsi, de cette façon ཚོས་ཐམས་ཅད་ tous les phénomènes
སྣོང་པ་ཉིད་ vacuité དེ་ cela། མཚན་ཉིད་ caractéristique མེད་པ་ il n'y a pas། མ་སྐྱེས་པ་ non-naissance། མ་འགགས་
པ་ non-obstruction ། ཇི་མ་ impureté མེད་པ་ il n'y a pas། ཇི་མ་དང་བྲལ་བ་ sans impureté མེད་པ་ il n'y a pas།
ཇི་བ་ diminution མེད་པ་ il n'y a pas། གང་བ་ augmentation མེད་པའོ་ il n'y a pas། ཤུ་རིའི་བྱ་ Śāradvatīputra
དེ་ལྟར་བས་ན་ c'est pourquoi, de ce fait, considérant les choses ainsi ། སྣོང་པ་ཉིད་ལ་ en la vacuité གཟུགས་
forme མེད་ il n'y a pas། ཚོར་བ་ sensation མེད་ il n'y a pas། འདུ་ཤེས་ perception, notion མེད་ il n'y a pas།
འདུ་བྱེད་ formation karmique རྣམས་ pluriel མེད་ il n'y a pas། རྣམ་པར་ཤེས་པ་ consciences ordinaires མེད་ il
n'y a pas། མིག་ oeil མེད་ il n'y a pas། རྩ་བ་ oreille མེད་ il n'y a pas། ལྗང་ nez མེད་ il n'y a pas། ལྗེ་ langue
མེད་ il n'y a pas། ལུས་ corps མེད་ il n'y a pas། ཡིད་ mental མེད་ il n'y a pas། གཟུགས་ forme མེད་ il n'y a
pas། སྐྱ་ sons མེད་ il n'y a pas། ཇི་ odeur མེད་ il n'y a pas། རོ་ goût, saveur མེད་ il n'y a pas། རེག་བྱ་
expérience tactile, touché མེད་ il n'y a pas། ཚོས་ dharma, phénomène མེད་དོ་ il n'y a pas།

མིག་གི་ཁམས་མེད་པ་ནས། ཡིད་ཀྱི་ཁམས་མེད་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ཁམས་ཀྱི་བར་དུ་ཡང་མེད་དོ།
མ་རིག་པ་མེད། མ་རིག་པ་ཟད་པ་མེད་པ་ནས། རྩ་བའི་མེད། རྩ་བའི་ཟད་པའི་བར་དུ་ཡང་མེད་དོ། དེ་བཞིན་

དུ་སྐྱུག་བསྐྱེལ་བ་དང་། ཀུན་འབྱུང་བ་དང་། འགོག་པ་དང་། ལམ་མེད། ཡེ་ཤེས་མེད། རྩོམ་པ་མེད།
མ་རྩོམ་པ་ཡང་མེད་དོ།

{[མིག་+གི་+ཁམས་+མེད་པ་] + ཅས།} {[ཡིད་+ཀྱི་+ཁམས་] མེད་} {[ཡིད་+ཀྱི་+རྣམ་པར་ཤེས་པ་+འི་
+ཁམས་]+ཀྱི་+བར་དུ་} + ཡང་ [མེད་+དོ།] [མ་རིག་པ་+མེད།] {[མ་རིག་པ་+ཟད་པ་+མེད་པ་] + ཅས།}
ཆ་ཤི་+མེད། [ཆ་ཤི་+ཟད་པ་+འི་+བར་དུ་] + ཡང་ [མེད་+དོ།] [དེ་བཞིན་དུ་] [སྐྱུག་བསྐྱེལ་བ་+དང་།]
[ཀུན་འབྱུང་བ་+དང་།] [འགོག་པ་+དང་།] [ལམ་+མེད།] [ཡེ་ཤེས་+མེད།] [རྩོམ་པ་+མེད།] [མ་རྩོམ་
པ་+ཡང་] [མེད་+དོ།]

མིག་ oeil གི་ gén. ཁམས་ domaine མེད་པ་ il n'y a pas ཅས་ depuis། ཡིད་ mental ཀྱི་ gén. ཁམས་ domaine མེད་il
n'y a pas ཡིད་ mental ཀྱི་ gén. རྣམ་པར་ཤེས་པ་ conscience འི་ gén. ཁམས་ domain ཀྱི་ gén. བར་དུ་ jusqu'à ཡང་
même si, encore, de plus མེད་ il n'y a pas དོ་ part. finale། མ་རིག་པ་ ignorance མེད་ il n'y a pas། མ་རིག་པ་
ignorance ཟད་པ་ épuisement མེད་པ་ il n'y a pas ཅས་ depuis། ཆ་ཤི་ vieillesse et mort མེད་ il n'y a pas། ཆ་
ཤི་ vieillesse et mort ཟད་པ་ épuisement འི་ gén. བར་དུ་ jusqu'à ཡང་ encore མེད་ il n'y a pas དོ་ part. finale།
དེ་བཞིན་དུ་ de cette façon སྐྱུག་བསྐྱེལ་བ་ souffrance དང་ et། ཀུན་འབྱུང་བ་ origine དང་ et། འགོག་པ་ cessation དང་
et། ལམ་ chemin མེད་ il n'y a pas། ཡེ་ཤེས་ sagesse མེད་ il n'y a pas། རྩོམ་པ་ obtention མེད་ il n'y a pas། མ་
རྩོམ་པ་ non-obtention ཡང་ de même མེད་ il n'y a pas དོ་ part. finale།

ལྷ་རིའི་བྱ་དེ་ལྟ་བུ་སྐྱེན་ལྡན་། བྱང་ཚུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས། རྩོམ་པ་མེད་པའི་ཕྱིར། ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་
ཕྱིན་པ་ལ་བརྟེན་ཅིང་གཞན་ཏེ། སེམས་ལ་སྐྱིབ་པ་མེད་ཅིང་སྐྱག་པ་མེད་དེ། ཕྱིན་ཅི་ལོག་ལས་ཤིན་ཏུ་འདས་
ནས། ལྷ་འདྲ་ལས་འདས་པའི་མཐར་ཕྱིན་ཏོ། དུས་གསུམ་དུ་རྣམ་པར་བཞུགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་
ཀྱང་ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདི་ལ་བརྟེན་ནས། ལྷ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཚུབ་ཏུ་
མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་སོ།

[ལྷ་རིའི་+བྱ་] [དེ་ལྟ་བུ་+སྐྱེན་ལྡན་] [བྱང་ཚུབ་སེམས་དཔའ་+རྣམས།] [རྩོམ་པ་མེད་པའི་+ཕྱིར།] {[ཤེས་
རབ་+ཀྱི་+པ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་] < ལ་} {[བརྟེན་+ཅིང་+གཞན་] + ཏེ།} སེམས་ < ལ་ {[སྐྱིབ་པ་+མེད་+ཅིང་
སྐྱག་པ་+མེད་] + དེ།} [ཕྱིན་ཅི་ལོག་+ལས་] {[ཤིན་+ཏུ་+འདས་] + ཅས།} {[ལྷ་འདྲ་+ལས་+འདས་པ་]
+འི་+མཐར་ཕྱིན་}] + ཏོ། [དུས་གསུམ་+དུ་] {[རྣམ་པར་བཞུགས་པ་]+འི་+[སངས་རྒྱས་+ཐམས་ཅད་] +
ཀྱང་} {[ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་]+[འདི་+ལ་] + བརྟེན་} + ཅས། {[ལྷ་ན་མེད་པ་]+[ཡང་དག་པ་+ར་
+རྫོགས་པ་+འི་+བྱང་ཚུབ་+ཏུ་]} [མངོན་པ་+ར་+རྫོགས་པ་+ར་+སངས་རྒྱས་] + སོ།

ལྷ་འཕྲོ་བུ་ Śāradvatīputra དེ་ལྟ་བུ་ན་ c'est pourquoi | བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་རྣམས་ les bodhisattvas| ཐོབ་པ་མེད་པ་
 pas d'obtention དེ་ gén. རྩིས་ du fait, parce que | ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རྣོ་ལ་ཏུ་བྱིན་པ་ vertu de sagesse
 transcendante ལ་ en, vers བརྟེན་ s'en remettre ཅིང་ et གནས་ demeurer ཏེ connecteur (indique une
 suite) | སེམས་ལ་ en l'esprit སློབ་པ་མེད་ pas de voiles ཅིང་ marque du gérondif སྐྱག་པ་མེད་ pas de peur དེ
connecteur | རྩིན་ཅི་ལོག་ erroné, contraire ལས་ à partir de, comparé à ཤེན་ཏུ་ vraiment འདས་ au-delà
 ཅས་ ce faisant | ལྷ་འཕྲོ་ལས་འདས་པ་ nirvāṇa དེ་ gén. མཐར་ཕྱིན་ parachever ཏོ། དུས་གསུམ་ཏུ་ en les trois temps
 རྣམ་པར་བཞུགས་པ་ parfaitement demeurent དེ་ gén. སངས་རྒྱལ་ཐམས་ཅད་ tous les bouddhas གང་ aussi ཤེས་རབ་
 ཀྱི་པ་རྣོ་ལ་ཏུ་བྱིན་པ་ vertu de sagesse transcendante འདི་ལ་ à l'égard de celle-ci བརྟེན་ s'en remettre ཅས་
ablatif | ལྷ་ན་མེད་པ་ insurpassable ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ éveil parfait et total ཏུ་ gén. མཛོན་པར་
 manifestement རྫོགས་པར་སངས་རྒྱལ་ totalement et complètement éveillé སོ་ part. finale |

དེ་ལྟ་བུ་ན་ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རྣོ་ལ་ཏུ་བྱིན་པའི་སྲགས། རིག་པ་ཆེན་པོའི་སྲགས། ལྷ་ན་མེད་པའི་སྲགས། མི་
 མཉམ་པ་དང་མཉམ་པའི་སྲགས། སྲུག་བསྐྱེད་ཐམས་ཅད་རབ་ཏུ་ཤི་བར་བྱེད་པའི་སྲགས། མི་རླུན་པས་ན་
 བདེན་པར་ཤེས་པར་བྱ་སྟེ། ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རྣོ་ལ་ཏུ་བྱིན་པའི་སྲགས་སྐྱུ་ལ། ཉུ་ལྷ། ལོ་ག་ཏེ་ག་ཏེ་སྐ་ར་
 ག་ཏེ་སྐ་ར་སི་ག་ཏེ་རྩོ་རྩོ་སྐ་ལྷ།

[དེ་ལྟ་བུ་ན་] [ཤེས་རབ་+ཀྱི་+པ་རྣོ་ལ་ཏུ་བྱིན་པ་འི་+སྲགས།] [རིག་པ་ཆེན་པོའི་+སྲགས།] [ལྷ་ན་མེད་
 པ་འི་+སྲགས།] {[མི་+མཉམ་པ་] དང་ [མཉམ་པ་འི་+སྲགས།]} [སྲུག་བསྐྱེད་ཐམས་ཅད་] {[རབ་ཏུ་] [ཤི་
 བར་བྱེད་པ་འི་+སྲགས།]} [མི་རླུན་པ་ས་+ན་] [བདེན་པར་ཤེས་པར་བྱ་] སྟེ། [ཤེས་རབ་+ཀྱི་+པ་རྣོ་ལ་ཏུ་
 བྱིན་པ་འི་+སྲགས།] སྐྱུ་ལ། ཉུ་ལྷ། ལོ་ག་ཏེ་ག་ཏེ་སྐ་ར་ག་ཏེ་སྐ་ར་སི་ག་ཏེ་རྩོ་རྩོ་སྐ་ལྷ།

དེ་ལྟ་བུ་ན་ c'est pourquoi ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རྣོ་ལ་ཏུ་བྱིན་པ་ vertu de sagesse transcendante དེ་ gén. སྲགས་ mantra|
 རིག་པ་ཆེན་པོ་ grande connaissance དེ་ gén. སྲགས་ mantra| ལྷ་ན་མེད་པ་ insurpassable དེ་ gén. སྲགས་ mantra|
 མི་མཉམ་པ་ inégalé དང་ et མཉམ་པ་ égal དེ་ gén. སྲགས་ mantra| སྲུག་བསྐྱེད་ཐམས་ཅད་ toutes les souffrances རབ་
 ཏུ་ parfaitement ཤི་བར་བྱེད་པ་ faire pacifier (syntagme verbal mixte) དེ་ gén. སྲགས་ mantra| མི་རླུན་པས་ན་
 parce qu'il n'est pas faux བདེན་པར་ en vérité ཤེས་པར་བྱ་ faire savoir/connaître (syntagme verbal
 mixte) སྟེ་ connecteur | ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རྣོ་ལ་ཏུ་བྱིན་པ་ vertu de sagesse transcendante དེ་ gén. སྲགས་ mantra
 སྐྱུ་ལ་ énoncé:| ཉུ་ལྷ། ལོ་ག་ཏེ་ག་ཏེ་སྐ་ར་ག་ཏེ་སྐ་ར་སི་ག་ཏེ་རྩོ་རྩོ་སྐ་ལྷ། tadyathā gate gate pāragate pārasaṃgate
 bodhi svāhā

ལྷ་འཕྲོ་བུ། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་ལ་སེམས་དཔལ་ཆེན་པོས་དེ་ལྟར་ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རྣོ་ལ་ཏུ་བྱིན་པ་ཟབ་མོ་ལ་
 བསྐྱེད་པར་བྱའོ། དེ་ནས་བཙུག་ལྷན་འདས་ཉིང་འཛིན་དེ་ལས་བཞེངས་ཏེ། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་ལ་སེམས་
 དཔལ་ཆེན་པོ་འཕགས་པ་སྐྱུན་རས་གཟིགས་དབང་སྲུག་ལ་ལེགས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་བྱིན་ཏེ། ལེགས་སོ་ལེགས་སོ་
 རིགས་ཀྱི་བྱ་དེ་དེ་བཞིན་ལོ། དེ་དེ་བཞིན་ཏེ། རི་ལྷར་ཁྱོད་ཀྱིས་བསྐྱེད་པ་བཞིན་དུ། ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རྣོ་ལ་ཏུ་
 བྱིན་པ་ཟབ་མོ་ལ་སྐྱེད་པར་བྱ་སྟེ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ཀྱང་རྗེས་སུ་ཡི་རང་རོ།

1 Ici se termine la version courte du Sūtra du cœur.

[ལྷ་རྩེ་འཛིན་པ་] [བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་ + སེམས་དཔལ་ཚེན་པོ་]+ས་ [དེ་ལྟར་] [ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་
 ཕྱིན་པ་ + ཟབ་མོ་]+ལ་ [བསྐྱབ་པ་ར་+བྱུང་ལོ་] [དེ་ནས་] [བཙམ་ལྡན་འདས་] [ཉིང་ངེ་འཛིན་]+དེ་+ལས་
 [བཞེངས་]+ཏེ། [བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་ + སེམས་དཔལ་ཚེན་པོ་ + འཕགས་པ་སྐྱུན་རས་གཟིགས་+དབང་
 ལྷག་]+ལ་ [ལེགས་མོ་] [ཞེས་བྱ་བ་]+བྱིན་+ཏེ། [ལེགས་མོ་ + ལེགས་མོ་] [རིགས་+ཀྱི་+བྱུང་] [དེ་+དེ་
 བཞིན་+མོ་] [དེ་+དེ་བཞིན་+ཏེ།] [རྩི་ལྟར་] [ཁྱོད་+ཀྱིས་] [བསྐྱུན་པ་བཞིན་དུ།] [ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་
 ཕྱིན་པ་ཟབ་མོ་]+ལ་ [སྤྱད་པར་བྱ་སྟེ།] [དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་+རྣམས་+ཀྱང་] [རྗེས་སུ་ཡི་རང་+ངོ་]།

ལྷ་རྩེ་འཛིན་པ་ Śāradvatīputra། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་ bodhisattvas སེམས་དཔལ་ཚེན་པོ་ grands-êtres ས་ ergatif དེ་ལྟར་
 ainsi ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཟབ་མོ་ sagesse transcendante ལ་ en བསྐྱབ་པར་བྱུང་ལོ་ doivent s'entraîner། དེ་ནས་
 ensuite བཙམ་ལྡན་འདས་ le Baghavan ཉིང་ངེ་འཛིན་དེ་ལས་ de cette absorption méditative བཞེངས་ཏེ་ s'étant
 élever། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་ bodhisattva སེམས་དཔལ་ཚེན་པོ་ grand-être འཕགས་པ་སྐྱུན་རས་གཟིགས་དབང་ལྷག་ noble
 Tchenrézi puissant ལ་ à lui : “ལེགས་མོ་ très bien” ཞེས་བྱ་བ་བྱིན་ཏེ་ ayant dit cela...། “ལེགས་མོ་ Excellent
 ལེགས་མོ་ Excellent རིགས་ཀྱི་བྱུང་ fils de noble famille དེ་དེ་བཞིན་མོ་ c'est ainsi དེ་དེ་བཞིན་ཏེ་ Etant ainsi། རྩི་ལྟར་
 de cette manière ཁྱོད་ཀྱིས་ toi (acteur) བསྐྱུན་པ་བཞིན་དུ་ comme tu l'as montré། ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཟབ་མོ་
 vertu de sagesse transcendante ལ་ en སྤྱད་པར་བྱ་སྟེ་ on doit s'y entrainez། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ཀྱང་ et
 même les tathagata རྗེས་སུ་ཡི་རང་ངོ་ s'en réjouiront”།

བཙམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དེ་སྐད་ཅེས་བཀའ་སྐྱེལ་ནས། ཚེ་དང་ལྡན་པ་ལྷ་རྩེ་འཛིན་པ་དང་། བྱང་ཆུབ་
 སེམས་དཔལ་སྐྱུན་རས་གཟིགས་དབང་ལྷག་དང་། ཐམས་ཅད་དང་ལྡན་པའི་འཁོར་དེ་དག་དང་། ལྷ་དང་།
 མི་དང་། ལྷ་མ་ཡིན་དང་། སྲི་ཟ་བཅས་པའི་འཛིག་རྟེན་ཡི་རངས་ཏེ། བཙམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་གསུངས་པ་
 ལ་མངོན་པར་བསྟོན་དོ།།

[བཙམ་ལྡན་འདས་+ཀྱིས་] [དེ་སྐད་+ཅེས་] [བཀའ་སྐྱེལ་+ནས།] [ཚེ་དང་ལྡན་པ་ • ལྷ་རྩེ་འཛིན་པ་+བྱུང་
 +དང་]། [བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་ • སྐྱུན་རས་གཟིགས་དབང་ལྷག་+དང་]། [ཐམས་ཅད་དང་ལྡན་པ་+འི་
 +འཁོར་] [དེ་དག་+དང་]། [ལྷ་+དང་]། [མི་+དང་]། [ལྷ་མ་ཡིན་+དང་]། [སྲི་ཟ་+བཅས་པ་+འི་
 +འཛིག་རྟེན་] [ཡི་རངས་+ཏེ།] [བཙམ་ལྡན་འདས་+ཀྱིས་] [གསུངས་པ་+ལ་] [མངོན་པར་+བསྟོན་+དོ།།]

བཙམ་ལྡན་འདས་ Baghavan ཀྱིས་ part. ergative དེ་སྐད་ཅེས་ ceci ayant été dit བཀའ་སྐྱེལ་ proclamer ཞས་ part.
ablatif། ཚེ་དང་ལྡན་པ་ vénérable ལྷ་རྩེ་འཛིན་པ་ fils de Śāradvatī, Śāradvatīputra དང་ et ། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་
 bodhisattva སྐྱུན་རས་གཟིགས་ Tchenrézi དབང་ལྷག་ puissant དང་ et ། ཐམས་ཅད་ tous དང་ལྡན་པའི་འཁོར་ avec leur
 entourage དེ་དག་ ceux-ci དང་ et ། ལྷ་ déva དང་ et ། མི་ humain དང་ et ། ལྷ་མ་ཡིན་ asura, demi-dieu དང་
et ། སྲི་ཟ་ mangeur d'odeur ར་ part. oblique བཅས་པ་ avec དེ་ part. gén. འཛིག་རྟེན་ mondain ཡི་རངས་ se
 réjouir ཏེ་ connecteur ། བཙམ་ལྡན་འདས་ Baghavan ཀྱིས་ part. ergative གསུངས་པ་ propos, discours ལ་ part.
oblique མངོན་པར་བསྟོན་ louer manifestement (syntagme verbal formé par la part. ལ་) དོ་ part. finale །།

Vocabulaire

སྐྱ་བསམ་བཤེན་མེད་	non-expressible, pensable ou énonçable
ཤེས་རབ་	vertu de sagesse
པ་རྟོག་མེད་	transcendante
མ་སྐྱེས་	non-née
མི་འགགས་	non-limitée
ནམ་མཁའ་	espace
ངོ་བོ་ཉིད་	essence même
སོ་སོ་རང་རིག་ཡེ་ཤེས་	sagesse primordiale de sa propre conscience auto-connaissante
དུས་གསུམ་	trois temps
རྒྱལ་བའི་ཡུམ་	mère des bouddhas
ཕུག་འཆའ་ལོ་	rendre hommage
འདི་རྒྱུད་	cette parole
བདག་གིས་	moi (acteur)
ཐོས་པ་	entendue
དུས་གཅིག་ན་	à un moment
བཙུན་ལྷན་འདས་	Baghavan
རྒྱལ་པོའི་ཁབ་	royaume
བྱལ་ལོ་	vautour
ཕུང་པོའི་རི་	montagne de l'amoncellement
དགེ་སློང་	bhikṣu
དགེ་འདུན་ཆེན་པོ་	grande saṅgha
བྱང་རྒྱལ་སེམས་དཔའ་	bodhisattva
ཐབས་ཅིག་ཏུ་བཞུགས་	demeurant ensemble
དེའི་ཚེ་	à ce moment

ཉིང་ངེ་འཇིན་	une absorption
ཞེས་བྱ་བ་	appelée
ཟབ་མོ་སྒྲུང་བ་	“profonde illumination”
སྒྲུབ་པར་བཞུགས་	établi en parfait équilibre
ཡང་	encore
དེའི་ཚེ་	à ce moment
བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་	bodhisattva
སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་	grand bodhisattva
འཕགས་པ་	noble
ལྷན་རས་གཟིགས་	Tchenrézi
དབང་ལྷག་	puissant
ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་དུ་བྱིན་པ་	vertu de sagesse transcendante
ཟབ་མོ་	profonde
སྤོང་པ་ཉིད་	en l’expérience même
ལ་	part. oblique
རྣམ་པར་	complètement
བརྟ་	regarder
ཞིང་	part. de conjonction
ཕུང་པོ་	agrégat
ལྔ་པོ་	cinq
དེ་དག་	les
རང་བཞིན་	nature
ཀྱིས་	part. instrumentale
སྤོང་པ་	vide
རྣམ་པར་བརྟ་	complètement regarder
དེ་ནས་	ensuite

སངས་རྒྱལ་	Bouddha
ལྱི་	génitif
སྐྱུ་	force, puissante
ས་	part. ergative
ཚོ་དང་ལྷན་པ་	vénérable
ལྷ་མི་ལྱུ་	fil de Shari
སེམས་དཔའ་ཚེན་པོ་	grand bodhisattva
འཕགས་པ་	noble
ལྷན་རས་གཟིགས་དབང་ལྷག་	puissant Tchenrézi
འདི་སྐད་	cette parole
ཅས་	part. discours rapporté
སྐྱུ་	exprimer, énoncer
སོ་	part. finale
མིགས་ལྱི་ལྱུ་	fil de noble famille
འམ་	ou
མིགས་ལྱི་ལྱུ་མོ་	fille de noble famille
གང་ལ་ལ་	qui que ce soit
ལི་	génitif
སྟོན་པ་	expérimenter, jouir de
སྟུན་པར་འདོད་པ་	souhaiter expérimenter ou jouir de (syntagme verbal)
དེས་	cela (agent)
ཇི་ལྟར་	de cette manière
བསྐྱེད་པར་བྱ་	s'entraîner, apprendre
དེ་	cette
སྐད་	parole

ཅེས་	part. discours rapporté
སྐྱུ་པ་	énoncée
དབང་ལྷག་	puissant
ཟབ་མཐོ་སྦྱོང་པ་	activité profonde
སྤྱད་པར་འདོད་པ་	désirer expérimenter l'activité
འདི་ལྟར་	de cette façon
བཞུ་བར་བྱ་	faire voir
ཕུང་པོ་ལྔ་པོ་	les cinq agrégats
དེ་དག་གྲང་	eux aussi
ཡང་དག་པར་	parfaitement
རྗེས་སུ་བཞུ་	voir grandement
གཟུགས་	forme
སྟོང་པ་ཉིད་	vacuité
ལས་	à partir de
གཞན་	autre
མ་ཡིན་	n'est pas
གྲང་	aussi, bien que, même si
དེ་བཞིན་དུ་	de la même manière
ཚོར་བ་	sensation
འདུ་ཤེས་	perception
འདུ་བྱེད་	notion, volition, formation karmique
རྣམ་པར་ཤེས་པ་	conscience
རྣམས་	pluriel
ལྷ་རྩེ་ལྷ་	fils de Śāradvatī, Śāradvatīputra
ཚོས་གསལ་ཅད་	tous les phénomènes
མཚན་ཉིད་	caractéristique

མེད་པ་	il n'y a pas
མ་སྐྱེས་པ་	non-naissance
མ་འགགས་པ་	non-obstruction
དྲི་མ་	impureté
མེད་པ་	il n'y a pas
དྲི་མ་དང་བྲལ་བ་	sans impureté
གྲི་བ་	diminution
གང་བ་	augmentation
དེ་ལྟར་བསམ་ན་	c'est pourquoi, de ce fait, considérant les choses ainsi
མིག་	oeil
རྒྱ་བ་	oreille
རྩ་	nez
ཚིག་	langue
ལྷན་	corps
ཡིད་	mental
ལྷན་	sons
ལྡི་	odeur
རྩ་	goût, saveur
རྟོག་བྱ་	expérience tactile, touché
ཚོས་	dharma, phénomène
ཁམས་	domaine
ནས་	depuis, part. ablativ
བར་དུ་	jusqu'à
ཡང་	même si, encore, de plus
མ་རྟོག་པ་	ignorance

ཟད་པ་	épuisement
གླིང་གི་	vieillesse et mort
སྐྱུག་བསྐྱེལ་བ་	souffrance
ཀླུང་འབྱུང་བ་	origine
འགོག་པ་	cessation
ལམ་	chemin
ཡེ་ཤེས་	sagesse
ཐོབ་པ་	obtention
མ་ཐོབ་པ་	non-obtention
ཐོབ་པ་མེད་པ་	pas d'obtention
ཕྱིར་	<u>du fait, parce que</u>
བརྟེན་	s'en remettre
ཅིང་	et, part. marque du gérondif
གནས་	demeurer
ཏེ་	<u>connecteur</u> (indique une suite)
སེམས་ལ་	en l'esprit
སྐྱིབ་པ་མེད་	pas de voiles
སྐྱུག་པ་མེད་	pas de peur
ཕྱིར་ཅི་ལོག་	erroné, contraire
ཤིན་ཏུ་	vraiment
འདས་	au-delà
སྤྱང་ན་ལས་འདས་པ་	nirvāṇa
མཐར་ཕྱིན་	parachever
དུས་གསུམ་དུ་	en les trois temps
རྣམ་པར་བརྟུགས་པ་	parfaitement demeurent
སངས་རྒྱུས་ཐམས་ཅད་	tous les bouddhas

བརྟེན་	s'en remettre
སླ་ན་མེད་པ་	insurpassable
ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་རྒྱུ་	éveil parfait et total
མངོན་པར་	manifestement
རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་	totalemment et complètement éveillé
དེ་ལྟ་བུ་ལས་ན་	c'est pourquoi
ཐུགས་	mantra
རིག་པ་ཆེན་པོ་	grande connaissance
སླ་ན་མེད་པ་	insurpassable
མི་མཉམ་པ་	inégalé
མཉམ་པ་	égal
སྤྱུག་བསྐྱལ་ཐམས་ཅད་	toutes les souffrances
རབ་དུ་	parfaitement
ཤི་བར་བྱེད་པ་	faire pacifier (syntagme verbal mixte)
མི་རློན་པ་	n'est pas faux
བདེན་པ་	vérité
ཤེས་པར་བྱ་	faire savoir/connaitre (syntagme verbal mixte)
སྐྱུ་པ་	énoncer
བསྐྱབ་པར་བྱ་	faire s'entraîner
ཉིང་ངེ་འཛིན་	absorption méditative
བཞེངས་	s'élever
ལེགས་པོ་	très bien
ཞེས་བྱ་བ་	ce qui a été dit
ཚོད་ཀྱིས་	<u>toi</u> (acteur)
བསྟན་པ་བཞིན་དུ་	comme il a été montré

སྤྱད་པར་བྱ་	devoir s'entraîner
དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་	tathagata
རྗེས་སྤྱི་རང་	se réjouir (h)
དེ་མཛད་ཅེས་	cela qui a été dit
བཀའ་སྤྱུག་	proclamer
ཚོ་དང་ལྡན་པ་	vénérable
དང་ལྡན་པ་	doté de, avec
འཕོར་	entourage
ལྷ་	déva, dieux
མི་	humain, personne
ལྷ་མ་ཡིན་	asura, demi-dieu
དྲི་བ་	mangeur d'odeur
བཅས་པ་	avec, marque de la fin d'une énumération
འཇིག་རྟེན་	mondain, le monde
ཡི་རངས་	se réjouir
གསུངས་པ་	propos, discours, parler (h)
མངོན་པར་བསྟོན་	louer manifestement

Les particules

Voici quelques-unes des particules que nous avons jusque là. Ces explications résumées sont largement inspirées du Clair Miroir.

La particule génitive གི་

Le sixième cas (classique), le génitif འབྲེལ་སྐྱོད་, est indiqué par un morphème ayant cinq variantes combinatoires : གི་གི་གི་འི་ཡི་. Ces variantes dépendent du graphème final de la syllabe précédente. La combinatoire est la suivante :

1. Après ད་བ་ས་ = གི་
2. Après ཅ་མ་ར་ལ་ = གི་
3. Après ག་ང་ = གི་
4. Après le graphème འ་ et lorsqu'il n'y a pas de graphème après la consonne susceptible de porter la voyelle, (ou encore pour respecter la métrique) = on ajoute la syllabe ཡི་ ou l'on met le འི་.

La particule génitive-relative གི་ a deux fonctions (l'une casuelle et l'autre non-casuelle) :

- Elle relie le déterminant et le déterminé.
- Elle marque l'adversatif qui introduit une opposition entre deux propositions.

A. La marque du déterminant གི་. La marque GI après un substantif, un syntagme ou un syntème, indique uniquement et de façon manifeste le lien entre un déterminant et un déterminé, que ceux-ci soient des noms, des syntagmes nominaux ou verbaux. Elle ne montre en aucune façon le déroulement d'un procès ou d'une action.

1. La relation de possession
2. La relation d'appartenance
3. La relation entre le lieu et l'objet qui s'y trouve
4. La relation qualitative: qualifié / qualifiant
5. La relation entre un déterminant et un déterminé dont la nature (sémantique) est identique.

Il y a encore beaucoup de types de relation, mais de toute façon, quelle que soit la nature de la relation, celle-ci ne dépasse jamais le cadre de la relation entre déterminant et déterminé.

B. La particule adversative. Traductions : “Mais, tandis que, etc.” Les cinq variantes du génitif-relatif གི་ peuvent servir aussi comme particules non casuelles. Dans ce cas, la particule est placée après un verbe, à la fin d'une proposition subordonnée, et introduit alors une opposition avec la proposition qui suit.

L'ergatif-instrumental

Le troisième cas, l'ergatif-instrumental, est un morphème ayant, lui aussi, cinq variantes combinatoires : གྱིས་ གིས་ གྱིས་ འིས་ ཡིས་.

Ces variantes dépendent du graphème final de la syllabe précédente. La combinatoire est la suivante :

1. Après ད་བ་ས་ = གྱི
2. Après ར་མ་ར་ལ་ = གྱི
3. Après ག་ང་ = གི
4. Après le graphème འ་ et lorsqu'il n'y a pas de graphème après la consonne susceptible de porter la voyelle, (ou encore pour respecter la métrique) = on ajoute la syllabe ཡི ou l'on met le འི.

I. SYNTAXE ET SEMANTIQUE

L'ergatif-instrumental a trois fonctions. Il marque l'agent (ergatif), l'instrument ou la cause (l'origine). Chacune de ces trois fonctions va être examinée à tour de rôle.

A. L'ERGATIF (la marque de l'agent)

Lorsqu'un agent accomplit une action exprimée par un verbe différentiatif (བྱ་ཚིག་ཐ་དང་བ་) l'agent est marqué par l'ergatif. C'est la première fonction. Dans ce cas, certains auteurs parlent d' "agent principal" (བྱེད་པ་ལོ་གཙོ་བོ་) ou "agentif principal" (བྱེད་སྐྱེག་གཙོ་བོ་).

B. L'INSTRUMENTAL

Selon le verbe, différentiatif ou indifférentiatif, il convient de distinguer l' "instrumental directement dépendant de l'agent" (བྱེད་པ་ལོ་དང་དངོས་སུ་འབྲེལ་བའི་བྱེད་པ་) de celui qui est indépendant de l'agent. Avec les verbes différentiatifs, l'instrumental dépendant directement de l'agent indique l'instrument avec lequel est effectuée une action, ou bien la manière dont est effectuée cette action.

C. LA FONCTION CAUSALE བས་ བས་ གིས་

L'instrumental placé à la suite d'un syntagme peut aussi indiquer la cause (du procès) exprimée dans le syntagme verbal qui suit. La fonction causale peut être exprimée de deux façons:

- i) La première consiste à ajouter le morphème བས་ / བས་ après un syntagme verbal,
- ii) La seconde est l'utilisation d'auxiliaires, de synthèmes, de locutions adverbiales (composées en général de deux morphèmes, dont l'un est un morphème lexical exprimant un sens proche de 'cause' ou 'moyen' ; et l'autre est la marque de l'instrumental elle-même). [Les sens de ces différentes expressions indiquant la cause recouvrent des nuances sémantiques qui peuvent poser des problèmes de traduction].

L'oblique, le datif-locatif ལ་དོན་གྱི་སྐྱེ་

Il y a sept variantes (combinatoires) pour cette marque ལ་ར་ལུ་ལུ་ན་ལ་ཏུ་.

Le morphème ལ་ et les autres variantes forment cc qui est appelé: "les sept particules ayant le sens de ལ་ : ལ་དོན་གྱི་སྒྲིག་. [Nous l'appellerons la marque oblique]. Parmi ces sept variantes (allomorphes) deux seulement, ལ་ et ར་, sont des variantes libres, Les cinq autres dépendent de la dernière lettre de la syllabe précédente.

1. Après ས་ = ལྷ་
2. Après ལ་ et བ་ = ཏྲ་
3. Après ར་ / ར་ / ལ་ = ཏྲ་
4. Après ང་ / ང་ / ར་ / ས་ / ར་ / ལ་ = ཏྲ་
5. Après འ་ ou lorsqu'il n'y a pas de lettre finale (à la suite de la voyelle) = ར་ et dans le cas où la métrique le demande = རྩ་.

La marque oblique ayant de nombreuses fonctions. Globalement elle indique : L'incidence, le lieu ou la direction de l'action.

D'après les commentaires traditionnels, la marque oblique est divisée en trois cas selon le modèle sanskrit :

1. 2ème cas: ལས་སྐྱུ་བ་
2. 4ème cas: དགོས་ཆེད་
3. 7ème cas: གནས་གཞི་ལ་འདུག་པ་

En règle générale, la marque oblique indique dans le cas du ལས་སྐྱུ་བ་ : le point d'incidence, (l'objet indirect marqué) de l'action.

ནས་ / ལས་ L'ablatif འབྱུང་ཁུངས་ཀྱི་སྒྲིག་

ནས་ / ལས་ L'ablatif montrant la source ou la provenance est indiqué par deux marques invariables ར་ et ལས་. On peut employer les marques ར་ ou ལས་ pour indiquer en général l'origine ou la provenance d'un objet འབྱུང་ཁུངས་ཀྱི་སྒྲིག་.

- 1) ར་ marque les constructions superlatives. “བྱེད་ཅེས་ནས་མ་བྱ་གཟུགས་མཛེས་ Le paon est le plus beau des oiseaux.”
- 2) ལས་ marque les constructions comparatives. La marque ལས་ est ici en fonction de comparatif (ནས་ n'est pas employé). La marque ལས་ se place après l'objet comparé et précède l'objet comparant. “ལྷ་ལྷ་ལས་མ་བྱ་གཟུགས་མཛེས་ Le paon a une plus belle apparence que la grue.”
- 3) La marque ར་ indiquant une délimitation. Cette fonction sert à délimiter les bornes d'un objet ou d'un intervalle sans expliciter l'intermédiaire. ར་ fixe la borne inférieure et བར་ fixe la borne supérieure (ལས་ est dans ce cas impossible).
- 4) La marque ར་ indiquant l'agent. Cette fonction particulière de l'ablatif est tout à fait semblable à l'ergatif. Elle n'est mentionnée dans aucune grammaire. Cependant, on la trouve dans les textes anciens, aussi bien que dans beaucoup d'écrits (jusqu'à

nos jours). Nous estimons qu'il faut reconnaître cette fonction assez fréquente de la marque ཅས་.

- 5) La marque ཅས་ indiquant un circonstant de manière. La marque ཅས་ est associée à d'autres post-positions formant ainsi des synthèmes qui introduisent des circonstanciels de manière. “སློབ་ཅས་ à la manière, de façon à”.
- 6) La particule ཅས་ indiquant un rapport d'antériorité est postposée à un verbe au passé. La particule indique l'antériorité de la proposition subordonnée (marquée par ཅས་) par rapport à la principale.
- 7) Lorsque deux propositions s'opposent sémantiquement, on peut introduire la seconde proposition en plaçant ལས་ à la fin de la première. L'emploi de ལས་ dans cette fonction est à peu près semblable à la postposition མ་གཏོགས་ utilisée dans la langue parlée et à la particule གི་ dans la langue écrite.
Traductions: "à part, sauf, excepté, mais, rien que, seulement, ne ... que”.
- 8) La particule ལས་ en fonction de connecteur temporel. Semblable à celle des suffixes verbaux བས་ན་ / ཞིང་ / སྐབས་སུ་ de la langue écrite. Traductions: "alors que, lorsque, puis, ensuite, et ... " Cette fonction n'est mentionnée nulle part dans les grammaires, elle est considérée comme étant semblable à l'ablatif. Cependant dans de nombreux textes elle est un des connecteurs temporels préférés.

Les particules du type ཞིང་

ཞིང་ / ཅིང་ / ཤིང་ Voilà une particule morphologiquement variable ཞིང་ / ཅིང་ / ཤིང་.

La particule ཞིང་ coordonne en général les syntagmes nominaux, adjectivaux et verbaux. Lorsqu'on examine en détail, il y a trois cas:

- Convergence sémantique,
- Connecteur temporel (simultanéité),
- Connecteur adjonctif.

La particule ཅི་

La particule ཅི་ a été abondamment utilisée par le passé et l'est encore actuellement. Contrairement aux cas et aux particules, elle ne sert pas à coordonner les mots (ni à indiquer une fonction casuelle), D'après la grammaire ལྗོན་དབང་ la particule ཅི་ sert soit à isoler, soit à souligner. (Elle aurait donc essentiellement deux significations). Mais il semble, en fait, que l'on puisse distinguer trois fonctions assez différentes les unes des autres.

1. Le thématiseur. Traduction : “Quant à”. Cependant dans la plupart des cas il s'avère inutile de le traduire.
2. La marque de l'emphase. Traductions : "même", ou : répétition du pronom "rDo rje, lui-même”.

3. La fonction métrique. Dans les chants et la poésie, lorsqu'il manque un pied, il est permis, pour compléter le vers, d'employer la particule ལྟོ. C'est un recours très fréquemment utilisé, même de nos jours, La particule ལྟོ est déjà présente dans les poésies les plus anciennes au mètre dactylique, comme dans les manuscrits de Dunhuang, où elle occupe souvent la troisième place dans un vers de six syllabes, Plus tard sa position devient variable, (par ex, : 3ème syllabe sur 7, ou 7ème syllabe sur 7).

Le connecteur ལྟོ

ལྟོ་བཅས་ lit. : particule indiquant un reste.

I. MORPHOLOGIE

Cette particule a trois variantes combinatoires :

Si la dernière lettre du mot précédent est ར་ལ་ལ་ ou bien s'il s'agit d'un ད་ (ད་བྲག་) surajouté (dans la graphie archaïque) on emploie seulement la variante ལྟོ ; après la dernière lettre -ད་ on emploie ལྟོ་ ; et enfin après les cinq lettres finales ག་ལ་བ་ལ་ལ་ ainsi qu'après la racine lorsqu'elle apparaît sans lettre finale, on aura la variante ལྟོ་.

II. SYNTAXE ET SEMANTIQUE

Lorsque le sens d'une proposition pour être complet dépend d'une seconde proposition, la particule ལྟོ sert à montrer que celle-ci va immédiatement suivre, Ce connecteur est appelé ལྟོ་བཅས་ཀྱི་སྐྱོད་ (particule indiquant un reste). On peut mettre en évidence quatre fonctions différentes:

- Connecteur temporel མཚམས་སྐྱོད་ལྟོ་བཅས་ (lit. : coordonne le reste).
- Connecteur explicatif དམ་བཅའ་ལྟོ་བཅས་ (lit. : "promesse" d'expliquer ce qui précède grâce à ce qui suit).
- Connecteur adjonctif བཞུག་འདྲེན་ལྟོ་བཅས་ (lit. : "introduit un reste, une suite dont le sens est différent de ce qui précède).
- Connecteur adversatif (cette catégorie est introduite pour la première fois par Kesang Gyurmé ཏྲི་ཅིག་འགལ་བ་ (lit.: contredit la proposition suivante).

La particule ར་

Elle introduit les propositions conditionnelles ou hypothétiques.

La marque du pluriel རྣམས་

Cette marque du pluriel est placée à la fin d'un mot ou groupe de mots.

La particule finale འོ་

La particule finale འོ་ et ses variantes གོང་དོན་བོམ་འོ་རྩོམ་ཏོ་ marquent la fin d'une proposition. C'est un bon indicateur pour savoir que nous arrivons à la fin d'un paragraphe ou d'une phrase.

La particule དང་

La particule དང་ a essentiellement quatre fonctions :

1. celle de connecteur (adjonctif)
2. de préposition verbale
3. de marqueur optatif et enfin
4. de connecteur temporel.

Les cinq fonctions mentionnées dans les Trente slokas : assembleur, séparateur, particule causale, temporelle et optatif, ne nous semblent pas être pertinentes. Il n'est donc pas utile de suivre l'analyse traditionnelle à la lettre.

ཕྱིར་ « afin que », « puisque »

ཕྱིར་ permet de dire « afin que », « puisque », « pour cette raison ».

La particule causale ཕྱིར་ précédée d'un verbe nominalisé par བ་ semblable aux locutions དབང་གིས་ et རྒྱུན་གྱིས་ indique la cause. En langue parlée, elle correspond à ཙང་.

La structure est : V (verbe au passé) + བ་ + GEN + ཕྱིར་.

Le connecteur ཞུང་

particule ornementale de convergence sémantique.

Cette particule a trois variantes combinatoires: ཞུང་ / ཡང་ / རང་

Après ག་ད་བ་ས་ = ཞུང་

Après ང་ན་མ་ར་ལ་ = ཡང་

Après འ་ ou lorsqu'il n'y a pas de lettre finale (à la suite de la voyelle) = རང་

et, pour équilibrer la métrique = ཡང་

La "particule ornementale de convergence sémantique" a trois fonctions:

- **Intensif** : “Vraiment, très”. La particule placée entre deux adjectifs ou deux verbes sert à les rassembler. Elle a pour rôle d'embellir la proposition et est appelée généralement "ornement de mots à sens convergent".

- **Adversatif** : “Mais, cependant, même si”. Elle indique une opposition entre deux propositions, en visant principalement la seconde. Celle-ci est introduite par la particule adversative.

- **Additif**: “aussi, plus, encore, même si...”. L'additif peut apparaître après n'importe quel syntagme nominal ou n'importe quel cas. Grâce à cette particule, il n'est pas nécessaire de préciser les éléments énoncés précédemment car elle indique naturellement l'ellipse.